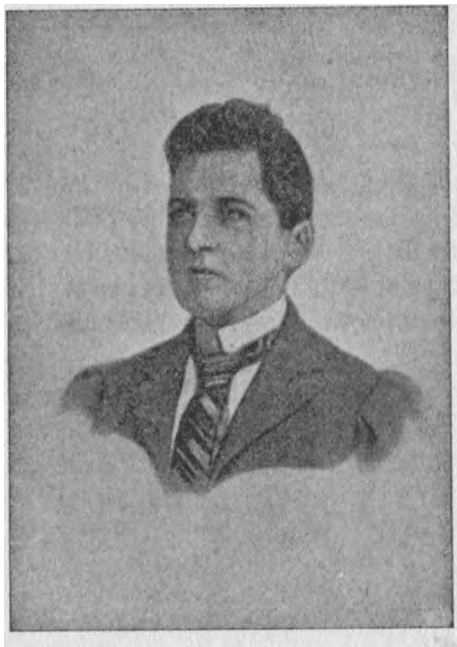


Mar s Rodzevi i t s jubliejus¹⁾.

(1886 — 1911).



1911 met gegužio pabaigoj buvo surengta Varšuvoj iškilm žinomos lenk literat s Mar s Rodzevi i t s 25 met rašytojavimo jubliejui pagerbti.

Tur dami daug garsi vyr , lenkai kone kas met daro pas save panašias iškilmes. Lenkiški laikrašiai plaiaiai jas aprašina, kaip svarbius kulturinio lenk gyvenimo apreiškimus. Mūsų šaliai visuomenei tos iškilmės, žinoma, mažiau žinomos, todėl jos ir paduodama „Viltų“ bei „Lietuvos Žiniuose“ smulkiai žinoti skyriuje. Svetim rašytojų jubliejai

¹⁾ Draugijos, 1911, 57- am n- ry.

mus nei šildo nei šaldo. Ne mums jie darbavos, ne mums jie ir garbinti.

Bet b na ir išim i . Pasitaiko kartais rašytoj bei mokslo vyr , kurie pagal tautyst kad ir nelietuviai, ta iau ne syk daugiau negu tikri Lietuvos s n s patarnauja m s tautai, tai jos kalbos tyrin jimui pasišv sdami (k. š. prof. E. Volteris, kun. A. Srba, Schleicheris ir k.), tai m s tautos dvasi aikšt n iškeldami, k. š. Narbutas, Kraševskis, Mickevi ius ir k.

Prie pastar j reikia priskirti ir p-l Mar Rodzevi i t . Tiesa, kult ros atžvilgiu, ji gryna lenk , lietuviškai, matyti, nemokanti. Gimus sulenkintoje senov s Lietuvos dalyje, ji vis savo amži linko prie Varšuvos, iš ten s m švies ir ateities idealus, ten ji mielu noru ir gyvena, kai tik pasitaiko proga, ten ji daugiausia savo veikalus spausdina, ten galop ir savo jubiliej švent ... O betgi, kiek galima spr sti iš gerb. jubiliat s veikal , ji savo dvasia yra grei iau lietuvi negu lenk . Gal tai ir nekiekvienam aišku, bet tai yra faktas. Jam patvirtinti štai keletas rodym .

Pirmiausias ir visusvarbiausias, kaip jau min jome, — tai patys autor s veikalai¹⁾. Kalba j lenkiška, bet dvasia lietuviška. Lietuviški taip pat svarbiausieji jos apysak tipai. Užteks ia priminus kad ir vien ertvan iš „Dievai io“.

Yra tai Lietuvos bajoras kad ir lenk kult ros, žmogus tvirtas k nu ir dvasia. Jis nuolat gyvas, veiklus, pilnas energijos, dr siai stoj s kov su visokiomis kli timis. Jokio pas j svyravimo, jokio nusiminimo nerasi. Nieks iš jo širdies neišpl š meil s savo žem s, savo t vyn s, savo žmoni . Jis neapleis sargybos, kur j gimimas ar pareiga pastat . Joks priešas, joki kli tis jo nenuveiks. Jis gali l žti, bet ne

¹⁾ Štai s rašas svarbiausi j M. Rodzevi i t s apysak : „Jazon Borowski“ (1884). „Farsa panny Heni“ (1885), „Straszny Dziadunio“ (1886), „Dievajtis“ (1887), „Mi dzy ustami a brzegiem puharu“ (1888), „Kwiat Lotosu“ (1889), „Szary proch“, „Nowele“, „Ona“ (1890), „Bł kitni“ (1891), „Obrazki“, Hrywda“ (1892), „Anima Vilis“, „Na fali“ (1893). „Lew w sieci“ (1894), „Jaskulczym szlakiem“, „Z głuszy“, „Na wy ynach“ (1895), „Jerychonka“, „Kleinot“ (1897), „Nie oswojone Ptaki“ (1901), „Magnat“ „Wrzos“ (1902), „Macierz“ (1903) ir k.

Lietuviškai išleista „Dievaitis“ (cfr. „Dr.“ t. IV, 403 — 404 p.) „Rusvos dulk s“, „Anima Vilis“ (cfr. „Dr.“ t. IV, 211 p.) ir keletas mažesni j noveli .

pasiduoti. Tai geležinis žmogus, tikras didvyris pilna to žodžio prasme, bet draug su širdimi pilna meilės ir begalinio jautrumo.

Lenkų kritika pripažino „Dievait“ puikiausia Rodzevičiaus apysaka, o ertvan — geriausiai jai pasisekusių tipu. Matyti prieš jį autorius su tikra meile, ne tiek iš gyvenimo, kiek iš savo širdyje sukurto ir giliai atjausto idealo. Šiaip ar taip — ertvanas yra autorius už vis numyltas. Visi kiti vlesni jos apysakų tipai — tai tojo centralinio vien variantai bei modifikacijos. Ar insime pav. eks-kapiton Kareiv iš „Rusv dulki“, ar sibiriet Mrozovick iš „Anima vilis“, ar kur kitas iš jos apysakų žymesni asmenys — visur rasime tų pat energiją, veiklumą, širdies gerumą, nesilenkimą prieš pavojus ir kliūtis, mylimą savo gimtojo krašto, žodžiu saktant, rasime tų pat Mork ertvaną, tik kitaip pavadintą, iš kito luomo kilusį, kitose aplinkybėse veikiantį... Visi jie yra lyg pirmą kartą savo prototipo *lietuvi* ertvano vaikai bei ainiai, nes visi jie daugiau ar mažiau jį panašūs. Tuobdu visas Rodzevičiaus apysakų rinkinys yra tarsi viena ilga iliustracija pirmą tautiškojo mūsų himno žodžiui!

Lietuva, t vyne mūsų, tu didvyri žeme!

Tuos „didvyrius“ autorius nuolat lenkams rodo, nuolat jiems, kaip pavyzdį, prieš akis stato, gal dėl to, kad lenkų visuomenėje jį niekur pamatyti nei surasti negali...

Šiaip ar taip — gerb. jubiliat tarp lenkų rašytojų yra gijus teisingai užpelnytą garbą. Neidama paskui naujausias madas, netarnavo ji nei kraštutiniam realizmui, nei pasipatusiam dekadentizmui, nei bergždžiam romantizmui. Kokia buvo pradžioje, tokia pasilieka ir po šiai dienai — vienam asmenyje pilietis ir dailininkas.

Mums lietuviams ji pasiliks amžinai minėtina savo širdinga užuojauta aršioje mūsų kovoje už spaudos atgavimą. Ji viena iš lenkų rašytojų suprato tos kovos svarbą — ji viena nemetė mus paniekinančio litvomanų vardo. Ar ji grįš kada nors Lietuvai ir ar bandys ieškoti jai tem naujoms savo apysakoms iš dabartinio lietuvių gyvenimo, mes nežinome. Bet esame tikri, kad ji viena tegalėtų teisin-

gai suprasti mūsų idealus ir išvengti klaid , kurias padarė M. Tiškevičius savo netikusiame „Spójnik'e“ ir Weyssenhofas savo biauriai melagingoje „Unijoje“.

Taigi, duok Dieve, kad gerb. jubiliat ilgai dar gyvuot ir pagamint mums nevien apysak , panaši „Szary proch“ bei „Dievaitis“, tik be kai kuri pasitaikan i šioj pastaroj socialini sentimentalizm , kurie šiandien b t ne vietoj¹⁾.

¹⁾ Sulyg. tos apysakos kritik „Draugijoj“, t, VI, 403 — 404 psl.